

O ODNOSIMA ANALITIČKE PSIHOLOGIJE PREMA PESNIČKOM UMETNICKOM DELU

Zadatak da govorim o odnosima analitičke psihologije prema pesničkom umetničkom delu predstavlja za mene, uprkos svojoj težini, dobrodošlu priliku da izložim svoje stanovište o spornom pitanju odnosa između psihologije i umetnosti. Nema sumnje da oba područja, uprkos svojih razlika, stoje u dosta bliskim međusobnim odnosima, koji zahtevaju da budu neposredno razmotreni. Ovi odnosi počivaju na činjenici da umetnost u svojoj suštini predstavlja psihološku delatnost, a ukoliko ona to jeste, onda ona može i treba da bude podvrgnuta psihološkom razmatranju; jer, gledano iz tog ugla, ona je, kao svaka ljudska delatnost koja proizilazi iz psihičkih motiva, objekt psihologije. Sa ovom konstatacijom, međutim, ujedno je dato i sasvim jasno ograničenje primene psihološkog stanovišta: *samo onaj deo umetnosti, koji postoji u procesu umetničkog oblikovanja, može biti predmet psihologije, ali ne i onaj deo koji čini pravu suštinu umetnosti. Ovaj drugi deo, kao pitanje šta je umetnost po sebi, nikada ne može biti predmet psihološkog već samo estetsko-umetničkog posmatranja.*

Sličnu razliku moramo da pravimo i u području religije: i tamo se psihološko posmatranje može primeniti samo u pogledu emocionalnih i simboličnih

[#] Predavanje održano u Društvu za nemački jezik i literaturu u Cirihiu, maja 1922. Objavljeno u: *Vfissen und Leben*, XV (Znanje i život), septembra 1922. Potom u: C G . Jung. *Seelenprobleme der Gegenwart* (Duševni problemi dana-

fenomena jedne religije, ali se time nikako ne dodiruje, niti može biti dodirnuta suština religije. Ako bi ovo potonje bilo moguće, onda bi ne samo religija već i umetnost mogla biti tretirana kao pododeljak psihologije. Time svakako ne treba da bude osporeno da do takvih promašaja ne dolazi. Ali onaj ko ih čini, taj očigledno zaboravlja da bi se psihologiji lako moglo to isto desiti; ako bi se ona tretirala kao puka delatnost mozga pored ostalih delatnosti žlezda u jednom pododeljku fiziologije, onda bi se time uništila njena specifična vrednost i osobena suštastvenost. I to se, kao što je poznato, već dešavalo.

Umetnost po svojoj suštini nije nauka, a nauka po svojoj suštini *nije* umetnost; stoga oba duhovna područja imaju rezervat koji samo njima pripada i koji samo njima samim može biti objašnjen. Ako dakle govorimo o odnosu psihologije prema umetnosti, onda raspravljamo samo o onom delu umetnosti, koji, a da se pri tome ne prelazi određena granica, može biti podvrgnut psihološkom posmatranju. Ono što psihologija može da utvrdi o umetnosti, ograničavaće se na proces umetničke delatnosti i nikada se neće odnositi na unutrašnju suštinu same umetnosti. To isto tako malo može biti slučaj, kao što ni intelekt ne bi mogao da prikaže ili čak dokuči suštinu osećanja. Staviše, ove dve stvari ne bi uopšte egzistirale kao razdvojene suštastvenosti da se njihova principijelna različitost već odavno nije nametnula saznanju. Činjenica da kod deteta još nije došlo do

»svađe fakulteta« već da umetničke, naučne i religiozne mogućnosti još mirno dremaju jedna pored druge, ili druga činjenica da kod primitivnog čoveka sklonosti za umetnost, nauku i religiju još nerazdvojeno opstoje u haosu magičnog mentaliteta, ili najzad ona treća činjenica da se kod životinje ne može još ništa zapaziti od »duha« već samo »prirodni instinkt« — sve te činjenice ne dokazuju ništa o postojanju principijelnog jedinstva suštine umetnosti i nauke, koje bi opravdalo međusobnu sumpsumciju, odnosno njihovu redukciju. Jer, ako se u duhovnom razvoju i vratimo toliko unatrag da sve principijelne razlike